

Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
T.a.v. mevrouw dr. M. Bussemaker
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

10 september 2015
Kenmerk: Film2015.07177/1

Betreft: Talentontwikkeling in de audiovisuele sector

Geachte mevrouw Bussemaker,

In *Agenda Cultuur 2017-2020 en verder*¹ geeft de Raad voor Cultuur een beknopte beschouwing van de positie van de Nederlandse film. Omdat dit onderwerp een diepgaande analyse verdient, gaat de raad volgend jaar een nadere verkenning hiernaar uitvoeren. Uw ministerie heeft aangegeven aanbevelingen, die zijn gericht op talentontwikkeling in de filmsector, al op korte termijn te willen ontvangen, zodat die gebruikt kunnen worden bij de voorbereiding van de beleidskaders voor de culturele fondsen. In dit advies doet de raad een aantal suggesties.

Het advies is voorbereid door een commissie van de raad, bestaande uit Dorien Goertzen (voorzitter), Özkan Gölpinar, Joke Liberge, Sander van Meurs, Géke Roelink en Annemiek van der Zanden. De resultaten van de onderzoeken *Talentontwikkeling in de Nederlandse AV-sector* en *Talentontwikkeling in de filmsector – een internationaal perspectief*², die in opdracht van het Nederlands Filmfonds zijn uitgevoerd, zijn meegenomen in dit advies. De raad dankt de commissie voor haar inspanningen. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van het advies ligt bij de raad zelf.

Talentontwikkeling

Onder talentontwikkeling verstaat de raad de doorstroming en ontwikkeling van talenten tot professionele makers en kunstenaars. Hierbij gaat het ook om bewezen talent (*mid-career*) dat behoefte heeft aan verdere verdieping en ontwikkeling. Dit gaat allemaal niet vanzelf. In iedere fase van een artistieke carrière is er behoefte aan ondersteuning en begeleiding die aanzienlijk verschilt per vakgebied. Zo is het in sommige kunstvormen, zoals dans en muziek, noodzakelijk dat er op jonge leeftijd veel tijd en aandacht worden besteed aan artistieke vaardigheden om

¹ *Agenda Cultuur 2017 – 2020 en verder, Raad voor Cultuur, Den Haag, april 2015*

² *Talentontwikkeling in de Nederlandse AV-sector, Dialogic, in opdracht van het Nederlands Filmfonds, Utrecht, juli 2015; Talentontwikkeling in de Nederlandse filmsector – een internationaal perspectief, Binger Filmfab, Amsterdam, juni 2015*

professioneel danser of musicus te worden. Bij andere kunstvormen kan talent ook op latere leeftijd ontkiemen.

Vaak begint talentontwikkeling bij actieve cultuurparticipatie. Voor de audiovisuele sector is dat niet anders. In bijvoorbeeld workshops voor filmmakers of schrijfcursussen voor scenaristen ontdekken de deelnemers hun passie en talent voor het vak. Zij hebben lang niet allemaal de ambitie om professioneel in de audiovisuele sector aan de slag te gaan, voor de meesten blijft het een inspirerende vrijetijdsbesteding. Maar er zijn ook talenten die wel professionele aspiraties hebben. Zij kiezen er bijvoorbeeld voor om een kunst- of filmacademie te volgen.

Na het kunstvakonderwijs stromen deze makers door naar de arbeidsmarkt. Voor deze pas afgestudeerden is het belangrijk dat zij in verschillende fasen ondersteund worden, zodat zij zich in de praktijk verder kunnen ontwikkelen. Naast deze opleidingsroute zijn er ook talentvolle makers die niet een creatieve opleiding hebben gevolgd of nog niet actief zijn in een creatieve discipline, maar die (eventueel verderop in hun carrière) wel in de audiovisuele sector emplooi vinden. Ook voor hen zijn voorzieningen voor talentontwikkeling van belang. Wil Nederland internationaal blijven meetellen, dan is het opleiden van makers met een duidelijk eigen signatuur essentieel. Zeker nu internationale coproducties steeds belangrijker worden voor de productie van films, drama en documentaire. De raad vindt daarom dat bij talentontwikkeling altijd maatwerk mogelijk moet zijn. Voor sommigen is 'training on the job' de beste manier om zich verder te ontwikkelen, voor anderen werken masterclasses door een ervaren vakgenoot juist beter.

Knelpunten

In Nederland zijn verschillende spelers in de audiovisuele sector actief op het terrein van talentontwikkeling, zoals onder meer het Nederlands Filmfonds, het CoBO fonds, het International Documentary Festival Amsterdam, het International Film Festival Rotterdam, het Mediafonds, het Nederlands Filmfestival, Cinekid, EYE, Binger Filmlab, Nederlands Instituut voor Animatie Film en de Nederlandse Publieke Omroep. De laatste werkt met het Filmfonds, het CoBO fonds en het Mediafonds samen in verschillende projecten, waaronder het Deltaplan Talent. Daarnaast zijn er ook lokaal (in)formele activiteiten op het gebied van talentontwikkeling.

Talentontwikkeling wordt op uiteenlopende manieren ingevuld: bijvoorbeeld door projecten en gesprekken te faciliteren, projecten te bespreken met ervaren makers, workshops te geven, de totstandkoming van een productie te begeleiden en (met name korte) films en documentaires te financieren.

De afgelopen jaren zijn belangrijke spelers voor de talentontwikkeling in de audiovisuele sector getroffen door bezuinigingen. Binger Filmlab en het Nederlandse Instituut voor Animatie Film zijn uit de basisinfrastructuur (BIS) verdwenen. En per 1 januari 2017 wordt het Mediafonds opgeheven. De

mogelijkheden voor langdurige en duurzame professionele talentontwikkeling zijn hierdoor beperkter geworden.

Uit zorg voor de stagnatie van de ontwikkeling en doorstroming van talent zijn de afgelopen jaren initiatieven genomen om talentontwikkeling te stimuleren, zoals bijvoorbeeld het programma New Screen NL van het Nederlands Filmfonds en - eerder al - het Deltaplan Talent. Toch constateert de raad een aantal knelpunten.

Een gebrek aan vrije ruimte

De raad ziet lacunes ontstaan bij trajecten en plekken waar talenten de ruimte krijgen voor artistieke verdieping. Deze zogenaamde 'vrije ruimte' is belangrijk voor de ontwikkeling van makers, voor het creatieve proces en het onderzoek. De druk om producties te realiseren is doorgaans hoog en leidt tot risicomijdend gedrag, terwijl juist bij talentontwikkeling de ontdekkingstocht, subversiviteit en het experiment essentieel zijn.

Die vrije ruimte is onder meer in het geding door het verdwijnen van Binger Filmlab en het Nederlands Instituut voor Animatie Film uit de BIS. Daarnaast heeft ook het wegvallen van het Mediafonds waarschijnlijk tot gevolg dat enkele langlopende trajecten - zoals Sandberg@Mediafonds voor documentaires en innovatieregelingen - komen te vervallen. De NPO zal het Mediafonds op een andere wijze voortzetten binnen het eigen budget, maar een uitgewerkt plan ligt er nog niet.

Het Deltaplan Talent faciliteert deze vrije ruimte in zijn huidige vorm onvoldoende. Het plan is vooral bedoeld om de doorstroming van beginnend talent te bevorderen en is in mindere mate gericht op de ontwikkelingsbehoeften van bewezen of *mid-career* talent. Betrokkenen in de sector ervaren het Deltaplan Talent op verschillende vlakken als rigide en sturend, en als te competitief. Daarnaast is er weinig ruimte voor experiment en verdieping.

De toewijzing van projecten aan omroepen gebeurt op basis van 'wie er aan de beurt is'. Ook is de inhoudelijke bemoeienis vanuit de omroepen vaak groot; die zal naar verwachting nog groter worden nu de NPO (een deel van) de rol van het Mediafonds overneemt. Bij de NPO zijn regelmatig meerdere omroepen betrokken bij een project, elk met een eigen dramaturg. Dat compliceert de ontwikkeling en realisatie van projecten en beperkt de creatieve ruimte van (jonge) makers.

De raad vindt dat hierbij met name omroepen moeten worden betrokken die een visie op talentontwikkeling hebben en de expertise om dit te faciliteren. Daarnaast stelt de raad vast dat het pakket aan rechten dat omroepen nu verplicht zijn te vergaren, voor deze projecten een negatieve impact heeft op de (bij)financierings- en distributiemogelijkheden. Zo worden de zichtbaarheid en reikwijdte ervan - nationaal en internationaal - beperkt. De raad adviseert hier maatwerk; de mate van financiering moet bepalend zijn voor de te verkrijgen distributierechten ten behoeve van publieke kanalen.

Tekort aan structurele begeleiding en continuïteit

De behoefte aan meer ruimte voor artistieke vernieuwing gaat gepaard met de noodzaak van de juiste begeleiding. Talent kan doorgaans niet zonder een artistieke coach of mentor die inhoudelijk kan prikkelen of stimuleren. De invulling daarvan kan op verschillende manieren gebeuren, bijvoorbeeld door *training on the job* of in de vorm van langlopende coachingstrajecten. Producenten zijn hierbij belangrijke spelers. Zij beschikken over deskundigheid en ervaring en kunnen waar nodig begeleiding en coaching - in eigen huis of buiten de deur - organiseren. Dankzij *slate funding* kan er dan weer continuïteit in de samenwerking binnen een team gecreëerd worden.

Het Nederlands Filmfonds heeft *slate funding* in 2013 weliswaar geïntroduceerd in het beleidsplan, maar wegens gebrek aan middelen nog niet toegepast in de praktijk. Bij *slate funding* worden makers niet alleen afgerekend op hun laatste productie, maar kunnen zij ook meerdere projecten ontwikkelen - zonder de druk deze te moeten realiseren. In samenwerking met producenten kan talent (structureel) worden gecoacht. Dit is binnen de huidige structuur nog niet mogelijk.

Festivals zijn een goede omgeving voor labs (plekken waar makers ideeën en ervaringen uitwisselen en in praktijk brengen, vaak onder leiding van ervaren internationale makers) en coachingstrajecten. Filmfestivals hebben zicht op wat er gaande is op internationaal niveau en de (internationale) makers zijn er vaak al, of worden uitgenodigd. Daarbij bestaat er een aantal zeer sterke labs op buitenlandse festivals (Torino, Berlijn etc.) waarmee samenwerkingsverbanden opgezet zouden kunnen worden.

De meerjarig gesubsidieerde festivals hebben nu nog geen structurele taak op het gebied van talentontwikkeling, maar doen wel al van alles. De raad vindt dat festivals zich naast kortlopende initiatieven zouden kunnen richten op structurele en gezamenlijke trajecten rondom talentontwikkeling. Het onderling afstemmen van beleid op het gebied van bijvoorbeeld labs zou een goede stap zijn. Omdat festivals een belangrijke plek zijn waar talentontwikkeling plaatsvindt, is de raad van mening dat dit een structurele plek binnen de filmfestivals moet krijgen. De raad breekt daarom een lans voor voldoende financiële ruimte om in structurele begeleiding in de sector te (blijven) voorzien.

Onvoldoende samenhang

De sector kampt met verkokering en versnippering. Ondanks de inspanningen en initiatieven in de sector vindt de raad, zoals ook is vastgesteld in het rapport *Talentontwikkeling in de Nederlandse AV-sector*³, dat voorzieningen voor talentontwikkeling in de audiovisuele sector nog onvoldoende samenhang hebben. Onderlinge afstemming tussen bestaande programma's is van belang om doorlopende leerlijnen voor talent te creëren. Daarbij moet worden uitgegaan van de behoefte aan ondersteuning van de makers zelf. Er mag wat meer flexibiliteit komen in de leerroutes, zodat deelnemers voldoende bewegingsvrijheid hebben om van verschillende voorzieningen gebruik te maken. Om dit te realiseren is goed

³ *Talentontwikkeling in de Nederlandse AV-sector*, p.32

overleg tussen betrokken partijen (festivals, opleiders, fondsen, beroepsverenigingen) van belang. Om tot meer samenhang te komen, adviseert de raad de audiovisuele sector na te denken over het instellen van een overlegplatform.

Afnemende internationale zichtbaarheid

Het groeiende internationale aanbod van drama, documentaire en film vraagt om een versteviging van het nationale aanbod. Om te voorkomen dat het Nederlandse product verdwijnt in het internationale veld moet er voldoende ruimte blijven bestaan voor vertoning. Die ruimte is op verschillende platforms te creëren, in Nederland in ieder geval bij de publieke omroep, de festivals en filmvertoners, inclusief EYE. De raad roept hen op zich gezamenlijk in te (blijven) zetten voor de zichtbaarheid van (nieuwe) Nederlandse producties.

Aanbevelingen

De aanpak van bovengenoemde knelpunten vraagt om extra inspanningen van de audiovisuele sector en daarvoor zijn meer financiële middelen nodig. De raad is dan ook verheugd dat de minister specifiek middelen heeft toegewezen om talentontwikkeling in de audiovisuele sector te ondersteunen.

De sector is gebaat bij een duurzame en efficiënte organisatie van talentontwikkeling bij de verschillende spelers in de keten en bij een goede afstemming van datgene wat lokaal en landelijk gebeurt. De raad adviseert daarom het volgende.

1. De raad roept de audiovisuele sector op om een sectoroverleg in te stellen waarin afspraken kunnen worden gemaakt over samenwerking en internationale profilering.
2. Regie is noodzakelijk om samenhang tussen en continuïteit van voorzieningen te waarborgen. De raad adviseert de minister deze regie bij het Nederlands Filmfonds te leggen. Het fonds heeft op dit terrein al veel ervaring en expertise en is een plek waar de audiovisuele sector bij elkaar komt. De extra middelen voor talentontwikkeling kunnen dan ook het beste door het fonds verdeeld worden, daarbij rekening houdend met bovengenoemde knelpunten. Geef het Nederlands Filmfonds de opdracht om bij de uitwerking ervan in overleg te treden met andere partijen in de audiovisuele sector.
3. De toekenning van extra middelen voor talentontwikkeling dienen mede ingezet te worden voor vrije leerruimte en verdiepingsmogelijkheden voor talenten – zowel op het gebied van productie, als voor onderzoek en ontwikkeling van audiovisuele projecten (bij voorkeur via doorlopende leerlijnen).
4. Zorg voor duurzame talentontwikkeling binnen de filmfestivals in de BIS en leg dat vast in de subsidievoorwaarden. De raad vindt dat de festivals nauwer moeten samenwerken op het gebied van talentontwikkeling en met elkaar een programma kunnen ontwikkelen

op het terrein van zowel kortlopende als verdiepende trajecten, bijvoorbeeld in de vorm van labs.

5. De verschillende *training on the job*-projecten, waaronder Deltaplan Talent, die zijn gericht op talentontwikkeling zouden meer aandacht moeten geven aan de vrije ruimte en toegankelijker moeten zijn voor in ieder geval drama, documentaire, film en animatie. De betrokkenheid vanuit de omroep(en) dient helder en ondersteunend te zijn en vooral tegemoet te komen aan de behoefte van de makers. De raad adviseert het beleid zo in te richten dat omroepen met een visie en ambitie op het gebied van talentontwikkeling voorrang krijgen.⁴

Met vriendelijke groet,

Joop Daalmeijer
Voorzitter

Jeroen Bartelse
Algemeen secretaris

⁴ Zie ook het advies over het concessiebeleidsplan van de NPO dat de raad in het najaar van 2015 zal uitbrengen.